

*Ю. Г. Макаренко,
кандидат філологічних наук, доцент,
Черкаський державний технологічний університет*
*І. В. Ткаченко,
доцент, кандидат філологічних наук,
Черкаський інститут банківської справи
Університету банківської справи*

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ В НАУКОВОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДИЧНОМУ ТЕКСТІ

Сучасне життя характеризується інтенсивним розвитком науки і техніки. Чільне місце у науковому поступі посідає медична література. Тому питання медичної термінології в українській мові є досить широким. Медична термінологія належить до найбільш прогресивної категорії лексичного складу мови, що зумовлено активною інтеграцією України з іноземними країнами у галузі розробки і впровадження нових методів лікування, використання новітніх технологій і апаратури. Звідси виникає потреба в аналізі адекватних трансформацій для перекладу медичної лексики з англійської мови на українську, що і зумовлює **актуальність** дослідження.

Об'єкт дослідження – термінологічна лексика англійської мови, що вимагає дослідження адекватних способів перекладу.

Предмет дослідження – англійська клінічна медична терміносистема, що є складовою загальної терміносистеми англійської мови.

Мета – виявлення особливостей значення, будови та перекладу клінічної медичної термінології, а також основних лінгвістичних проблем, що виникають при перекладі медичної термінології.

Поняття «термін» та його особливості перебуває у полі зору таких вітчизняних дослідників, як В.І. Карабан, О.С. Ахманова, І.С. Квитко, М.Д. Степанова та І.І. Чернишова, Т.Р. Кияк, А.С. Дякова. Мовознавці вважають, що термін важко піддається демінуванню, тому існують різноманітні точки зору на природу терміна.

Зокрема, В.І. Карабан, точку зору якого ми беремо за основу, визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. Він зазначає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів [5, с. 54]. М.Д.Степанова та І.І.Чернишова називають термінами спеціальні слова, які реалізують своє значення у фаховій комунікації [1, с. 154].

У свою чергу, медичну термінологію слід розуміти як систему понять, які позначають стани та процеси, що протікають у людському організмі, хвороби та їхні прояви, методи діагностування, профілактики та лікування захворювань, медичне обладнання, лікарські засоби та ін. Тому терміни можна умовно поділити на ті що представляють різні розділи теоретичної та клінічної медицини, а саме фармакології, медичної техніки і суміжних наук, передусім біології, генетики, біофізики і біохімії та ін.

Медичні терміни мають низку характерних рис: 1) системність, наявність дефініцій, точність, стислість, однозначність, незалежність від контексту, відсутність синонімів; 2) в основі багатьох термінів лежать латинські та грецькі корені, завдяки яким вони є інтернаціональними; 3) поповнення медичної термінологічної лексики відбувається за рахунок термінів-епонімів.

Н.В. Місник стверджує, що клінічна термінологія становить ядро загальномедичної терміносфери і разом з іншими двома базовими термінологічними підсистемами медицини (анатомічною та фармацевтичною) відбиває складну систему медичних понять [7, с. 6]. Дослідниця у своєму дисертаційному дослідженні визначає наступні тематичні групи слів клінічної термінології: лікувальний заклад; загальне обстеження хворого; лабораторні дослідження; рентгенологічне дослідження; знеболювання, реанімація; кровотеча; переливання крові, гемотрансфузія; основний хірургічний інструментарій і обладнання операційного блока; операція; лікування хворого, загальний догляд за хворим; травматологія; захворюю-

вання органів черевної порожнини; шкірні та венеричні хвороби; хвороби вуха, горла, носа; очні хвороби та ін.

Для правильного перекладу медичної термінології перекладачеві потрібно враховувати низку важливих факторів, які включають не тільки обізнаність в певній галузі медичної науки та вміння орієнтуватися в ній, але й звертати увагу на словотвірну й морфологічну структуру терміна та пам'ятати про певні труднощі, що можуть виникати при перекладі подібної термінології.

На думку В.С. Калашника терміносистема медицини інтернаціоналізована, що зумовлюється використанням багатьма мовами греко-латинського фонду як джерела словотвірних формантів. Кількість інтернаціональних термінів у медицині дорівнює приблизно 89% [4, с. 329]. Внаслідок цього більшість термінів перекладають за допомогою відповідних лексичних одиниць мови перекладу чи утворюють складний термін. Однак це не вичерпує проблеми, оскільки деякі автори намагаються користуватися цими методами у всіх випадках вживання термінів такого типу. Серед основних перекладацьких труднощів, як зазначає Володимир Калашник, що виникають в результаті роботи з такою лексикою, є «хибні друзі перекладача», синонімія та розширення значення терміна в одній з мов за рахунок додаткових конотацій.

Інша перекладацька проблема медичної термінології – це її поповнення термінами-епонімами для позначення нових понять (терміни, що утворюються від імені дослідника, що відкрив певну хворобу). Ось чому перекладачеві перш за все слід брати до уваги структуру терміна та його словотвірні моделі, які допоможуть правильно зорієнтуватися в природі терміна та зробити вірний переклад. Отже, за своєю будовою існують прості терміни, складні, багатокомпонентні, терміни-словосполучення та похідні терміни, що утворилися шляхом афіксації.

Медичну термінологію можливо перекладати за допомогою транскодування (транскрипція та транслітерація), калькування, описового перекладу, варіантним відповідником, добром еквівалента. Через певні розбіжності граматичної та синтаксичної будови двох мов при перекладі перекладачеві часто доводиться використовувати різноманітні трансформації.

Так, наприклад, у статті присвяченій дослідженню нових препаратів та їх дії на людський організм [12], зустрічаються наступні медичні терміни, що належать до клінічної термінології. Переклад зазначених термінів значною мірою залежить від структурної та морфологічної моделі. Зокрема медичні терміни, що належать до тематичної підгрупи **медичні препарати** перекладаються за допомогою таких способів:

1. **транскодування**: cyclooxygenase – циклооксигеназа, diclofenac – диклофенак, ibuprofen – ібупрофен, piroxicam – піроксикам, nimesulide – німесулід, naproxen – напроксен, aspirin – аспірин, digoxin – дигоксин, ізоланід, antidepressant – антидепресант, тимолептичний засіб, neuroleptic – нейролептик, нейролептичний засіб, anxiolytic – анксиолітик, антифобічний седативний засіб, corticosteroid – кортикостероїд, paracetamol – парацетамол, anticoagulant – антикоагулянт, протизгортальний засіб, COX-1 - простагландинсинтетаза, COX-2 – циклооксигеназа-2.

2. **добір еквівалента**: analgesic agents – безболісний, opioїd – синтетичний наркотичний препарат.

До цієї групи, як можна спостерігати, належать терміни, що містять грецькі та латинські елементи, що робить їх інтернаціональними, і тому головним чином перекладаються за допомогою транскодування.

Інша тематична підгрупа, що позначає **органи тіла та їх складові**, перекладається за допомогою таких перекладацьких способів:

1. **транскодування та добір відповідника**: lateral ligament – латеральна зв'язка. Оскільки вищенаведений термін за своєю структурою є складним, то і його переклад не обмежується однією перекладацькою трансформацією.

2. **добір еквівалента**: anterior talotibial ligament – великогомілкова і таранова кістка передньої частини медіальної зв'язки, calcaneofibular ligament – п'яткова малоогомілкова зв'язка;

3. **описовий переклад**: mucosal – що відноситься до слизової оболонки.

Термінологіка підгрупи медичних термінів, що позначають **терміни обстеження та лікування хворого**, перекладається наступним чином:

1. **транскодування**: inhibitor – інгібітор, adjuvant therapy – адьювантна терапія, placebo – плацебо, індіферентна речовина, що за зовнішньою ознакою імітує будь-який лікарський засіб. Термін SMN test, Тест Кохрана-Мантеля-Хензеля, переклади за допомогою словосполучення у родовому відмінку, а ім'я винахідника цього методу дослідження переклали за допомогою транскодування.

2. **калькування**: adverse event – побічна дія, therapy – лікування, терапія, non-pharmacological therapy – нефармакологічне лікування, nonsteroidal – нестероїдний

3. **добір еквівалента**: platelet aggregation – агрегація тромбоцитів gastrointestinal – шлунково-кишковий, therapy – лікування, терапія, inflammation – запалення, follow-up visit – подальше спостереження;

4. **добір аналогу**: loading dose – ударна доза, доза насичення, ameliorate the symptoms – зменшити інтенсивність симптомів,

Підгрупа термінів «захворювання» перекладається за допомогою:

1) **еквівалента**: ankle sprain – розтягнення зв'язок гомілкового суглобу, musculoskeletal injury – м'язево-скелетна травма, tissue injury – ураження тканини, inflammation – запалення, ulceration – утворення виразки, duodenal ulcer – язва дванадцятипалої кишки, UGI event – побічна дія у верхньому гастроінтестинальному відділі.

2) **транскодування**: perforation – перфорація, створення отвору в тканині або органі, haemorrhage – кровотеча, геморагія, dyspepsia – диспепсія, розлад травлення.

Отже, дослідивши переклад англійської медичної термінології в науковому медичному тексті, було виявлено, що медичні терміни перекладаються кількома способами, серед яких переважає транскодування у групі термінів, що позначають медичні препарати. Це пояснюється будовою терміна та його приналежністю до відповідної тематичної групи медичних термінів.

Групи термінів, що позначали органи людського тіла та їх складові, обстеження та лікування хворого, а також захворювання, перекладалися за допомогою добору еквівалента та транскодування. У зазначених групах було виявлено один термін-епонім, який перекладається за допомогою словосполучення у родовому відмінку та транскодування імені науковця, що відкрив тест. Серед інших термінів було виявлено кілька скорочень, які переклали за допомогою добору аналога.

Таким чином, ми розглянули деякі проблеми, які виникають у процесі перекладу медичної літератури та проаналізували основні, найбільш поширені способи перекладу термінології. Переклад медичних термінів вимагає від перекладача достатнього рівня обізнаності у певній галузі знань та чіткого дотримання норм української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білозерська Л.П., Возненко Н.В., Радецька С.В. Термінологія та переклад. Навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки / Л.П. Білозерська, Н.В. Возненко, С.В. Радецька. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
2. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский: Учебное пособие / Е.В. Бреус. – М., Изд-во УРАО, 1998. – 208с.
3. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах: Учеб. Пособие для филол. спец. вузов / Б.Н. Головин, Кобрин Р.Ю. – М. Высш. шк., 1987 – 104 с.
4. Калашник В.С. Проблеми перекладу медичної термінології / В.С. Калашник, М. Пилипенко, І. Корнейко // Людина та образ у світі мови : вибрані статті. — Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 328 – 333
5. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина 2. / В.І. Карабан. – «Нова книга». – 2001. – 300 с.
6. Мірам Г. Основы перекладу / Г. Мірам. – К. Ельга. 2002. – 240 с.
7. Місник Наталія Володимирівна Формування української медичної клінічної термінології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Наталія Володимирівна Місник. – Київ, 2002. – 17 с.

8. Новий англо-український медичний словник: Близько 75 000 термінів / За ред. Ривкіна В.Л., Бенюмовича М.С.; Відп. ред. Л.І. Шевченко, В.І. Шматко – К.: Арії, 2009. – 784 с.
9. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы / Р.Ф. Пронина. – М., Высш. шк., 1986 – 175 с.
10. Скребкова-Пабат М.А. Технічний переклад: елементи теорії та практики [навчальний посібник] / М.А. Скребкова-Пабат. – Львів.: «Новий Світ - 2000», 2012. – 204 с.
11. Турук И. Ф., Стойкова В. Н. Пособие по переводу научно-технических текстов с английского языка на русский / Турук И.Ф. – М., Высш. шк., 1975 – 176 с.
12. Efficacy and tolerability of celecoxib compared with diclofenac slow release in the treatment of acute ankle sprain in an Asian population [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://www.docstoc.com/docs/48654544/Efficacy-and-tolerability-of-celecoxib-compared-with-diclofenac-slow>

О. М. Мельник,
здобувач кафедри практики англійської мови,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕГОЇСТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ КОМУНІКАНТА (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)

Вивчення семантики висловлень комуніканта-егоїста не було б повним без аналізу невербальних засобів, які супроводжують ці висловлення. Невербальні засоби є однаково значущими та обов'язковими разом з вербальними. Підкреслюючи важливість невербальної комунікації, Г. Г. Почепцов (молодший) зауважив: «Ми живемо у символічному світі, де кожна реальна фізична дія може мати символічне значення». Науковці довели, що в міжособистісному спілкуванні невербальна комунікація передає 65 % всієї інформації [4, с. 76]. У більшості випадків невербальні компоненти передають експресивно-оцінну інформацію, яку називають «the communication of attitudes» [8], що дозволяє визначити ставлення мовця до самої інформації або до адресата, до подій та навколишнього середовища. Іншими словами, невербальна комунікація дає змогу регулювати процес спілкування.

Невербальні компоненти комунікації (надалі – НВК) виконують такі три функції: 1) вносять додаткову інформацію (іноді таку, що суперечить смислу вербальної); 2) замінюють пропущений вербальний компонент; 3) комбінуються з вербальними засобами, передаючи той самий смисл [7, с. 367]. Ще одну функцію невербальних повідомлень виділяє Бацевич Ф. С. – це регулювання розмови [2, с. 61]. Саме НВК передають оцінку, емоції, ставлення та інформацію, яку неможливо передати вербально.

Г. Ю. Крейдлін виділяє два типи невербальної діалогічної поведінки: 1) поведінка, яка орієнтована на досягнення кооперації з партнером і відображає рівень соціалізації та компетентності людини, та 2) поведінка, яка спрямована на домінування в комунікативному акті [6, с. 133]. Оскільки егоїзм виступає конфліктогеном, то при аналізі невербальних засобів реалізації егоїстичної поведінки комуніканта ми беремо до уваги другий тип. Цей тип поведінки вважається домінантним, часто агресивним, загрозливим, ворожим, таким, що завжди контролює поведінку комунікативного партнера й навіть викликає в нього стрес [6, с. 133]. Егоїстична поведінка є деструктивною й сприймається адресатом як комунікативна агресія, яка може здійснюватися певними жестами, що порушують особистісний простір людини [6, с. 134]. Агресивний комунікант не турбується про своє позитивне «обличчя», а тим більше про психологічний комфорт співрозмовника – він егоїстичний в досягненні власних цілей, ворожий, не боїться виникнення конфліктів [9].

Вчені різних лінгвістичних шкіл, залежно від того, якою галуззю невербальної семіотики вони займаються, виділяють основні центральні розділи, а саме: паралінгвістику і кінетику [5, с. 22]. Класифікації невербальних засобів базуються на різних критеріях [1; 3; 10]. Так, К. Бове включає в область невербаліки 1) вираз обличчя та поведінку очей, 2) жести та